

Et sjællandsk eksemplar af *Nymphalis xanthomelas* (Lep., Nymphalidae)

af N. P. KRISTENSEN

(With a summary: On a specimen of *Nymphalis xanthomelas*
from Zealand).

Ved en gennemgang af det danske materiale af den store ræv, *Nymphalis polychloros* Linné, 1758, på Zoologisk Museum i København fandtes et fejlbestemt eksemplar af *N. xanthomelas* Denis & Schiffermüller, 1775. Dyret er fanget i Vemmetofte, SØ. Sjælland den 17. juli 1896 og stammer fra docent R. H. Stamm's samling. Der er hermed omsider konstateret et sikkert fund af arten i Danmark uden for Bornholm.

Det er ikke første gang, at *xanthomelas* findes i et samlingsmateriale af *polychloros*; dette var f. eks. også tilfældet med de to første svenske eksemplarer af arten (Svensson, 1957), såvel som med det hidtil eneste britiske (de Worms, 1963) og franske (Betz, 1970). Der er derfor god grund til endnu en gang at opsummere de lettest tilgængelige karakterer, hvorved de to arter kan adskilles; jfr. hertil fotografiet (fig. 1) af det sjællandske eksemplar.

Hos *xanthomelas* er den lyse plet på ydersiden af forvingens yderste mørke kantplet hvid, mens den hos *polychloros* er gullig. Hos *polychloros* findes på indersiden af bagvingeoversidens blå sømmåner et ret smalt sort bånd, som er buet, idet dets indre afgrænsning følger sømmånerne konturer. Hos *xanthomelas* er det sorte bånd noget bredere, og dets indre afgrænsning er jævn. Skælklædningen på mellem- og bagskinneben og tarser samt på lårenes overside er hos *xanthomelas* lyst gullig, mens den hos *polychloros* er mørkebrun. Denne karakter regnes normalt for at være det bedste skelnemærke mellem de to arter.

De øvrige kendetegn, som angives i litteraturen, er mindre sikre. Det drejer sig bl. a. om den sorte tegning i midtcellen på forvingens overside. Hos *polychloros* findes her i reglen en enkelt sort plet, som er mere eller mindre tydeligt sammensnøret på midten, men sjældent fuldstændig delt; hos *xanthomelas* er der i reglen to tydeligt adskilte pletter. På bagvinge-

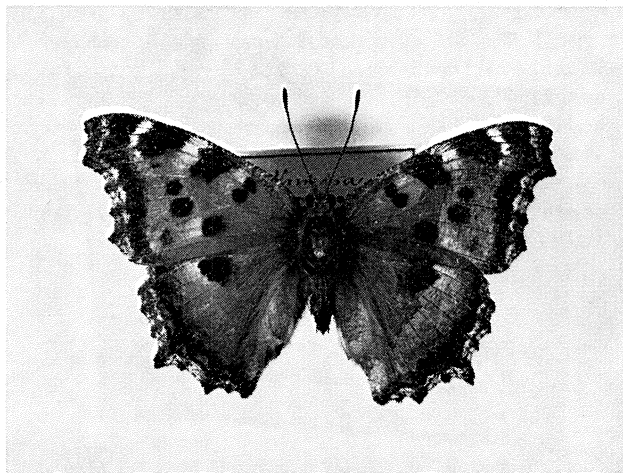
Et sjællandsk eksemplar af Nymphalis xanthomelas

undersiden danner begrænsningen af den mørke rodhalvdel hos *xanthomelas* normalt to skarpe fremspring nær forkanten; disse er utydelige hos *polychloros*. Endelig er grundfarven hos *xanthomelas* mere klar gulrød, og fremspringene på forvingernes ribbe 2 og 6 samt (navnlig) på bagvingens ribbe 4 er tydeligere end hos *polychloros*. De sidstnævnte karakterer er dog meget vanskelige at bedømme, i særdeleshed når dyrene er blot en smule affløjne. På afbildningerne af de to arter hos Forster & Wohlfahrt (1955) og Higgins & Riley (1970) er forskellene stærkt udtalte; disse tegninger er tydeligt nok udført efter friske og meget typiske individer. Farvefotografiet af det lidt slidte, først erkendte svenske eksemplar af *xanthomelas* hos Langer (1958) giver derimod et godt indtryk af, hvor stor artens lighed med *polychloros* kan være.

N. xanthomelas er i Nordtyskland, Danmark og Fennoskandien en sjælden immigrant fra sydøst; yngleføremønstre er i området kun med sikkerhed konstateret få gange. Her kan nævnes: Hamburg-egnen i 1954 (Warnecke, 1955); Blekinge, hvor larvekolonier fandtes flere år omkring 1960 (Klementsson, 1960, jfr. også mødereferater fra Entomologiska Sällskapet i Lund i Opusc. ent. bd. 26, 27, 28) samt Mäntsälä i Finland i 1891 (Kaisila, 1962). I Danmark har arten som nævnt kun med sikkerhed været kendt fra Bornholm, idet der må ses bort fra Jensen-Haarups angiveligt jyske, men uetiketterede eksemplarer (jfr. Langer, 1958). På Bornholm er fundet i alt 6 eksemplarer, hvoraf 1 i 1901 ved Randkløve (Fabritius Tengnagel leg.) og de øvrige 5 i 1954, nemlig 1 ved Knudsker (P. Holst leg.; eksemplaret findes i Holsts samling og angivelsen hos Langer (1958) af, at dyret blot sås flyvende, beror på en misforståelse) og 4 ved Saltuna, heraf de 3 på lys om natten (E. Wilsund leg., se van Deurs, 1956). Fra de to nævnte år stammer også de første fund af arten i NV. Tyskland, hhv. 1 eks. i Leezen (Holsten) i 1901 og en larvekoloni SV. for Hamburg i 1954 (Warnecke, 1955). I 1954 noteredes yderligere de to første svenske eksemplarer af arten (Svensson, 1957) og i Finland fandtes hele 8 (Kaisila, 1962).

Det sjællandske fund fra 1896 står tidsmæssigt mere isoleret end de bornholmske, idet arten dette år ikke er noteret fra de nærmeste nabo-områder; derimod var den i 1897 stedvis almindelig i både Baltikum og Ingermanland, ligesom et enkelt fund blev gjort i Finland (Kaisila, 1962), og det er nærliggende at betragte 1896-fundet i sammenhæng hermed. Tilfældet forekommer analogt med det eneste britiske fund, som gjordes i 1953, altså året før artens umiskendelige ekspansionsår: 1954. Det må være klart, at de observationer, som i Nordeuropa registreres af de sjældne

Fig. 1. *Nymphalis xanthomelas*.
Vemmetofte, Sjælland,
17. juli 1896
(R. H. Stamm leg.).
× 1,5.

immigrationsarter, kun giver et yderst groft billede af deres virkelige årwise forekomst. Dette gælder naturligvis i særdeleshed en art, der som *xanthomelas* let forveksles med et almindeligere dyr.

SUMMARY:

On a specimen of *Nymphalis xanthomelas* from Zealand (Lep., Nymphalidae).

A specimen of *Nymphalis xanthomelas* caught at Vemmetofte, SE. Zealand, 17.VII.1896, was discovered amongst the material of *N. polychloros* in the Zoological Museum, Copenhagen. This is the first reliable record of the species from Denmark outside the island of Bornholm. On Bornholm it was observed in 1901 and 1954; in these two years it was also recorded from NW. Germany and in 1954 furthermore from Sweden and Finland. The Danish 1896-record is probably related to an expansion period evident from abundant occurrence of the species in the eastern Baltic area in 1897.

LITTERATUR

- Betz, J. T., 1970: En revoyant la collection générale du Museum. *Alexanor.*, 6: 238-240.
van Deurs, W., 1954: Nye og sjældne sommerfugle 1954. *Ent. Meddr.*, 27: 243-245.
Forster, W. & Wohlfahrt, T. A., 1955: Die Schmetterlinge Mitteleuropas. 2. Tagfalter. Stuttgart, 126 pp.
Higgins, L. G. & Riley, N. D., 1970: A Field Guide to the Butterflies of Britain and Europe. London, 380 pp.
Kaisila, J., 1962: Immigration und Expansion der Lepidopteren in Finland in den Jahren 1869-1960. *Acta ent. fenn.*, 18: 1-452.

Et sjællandsk eksemplar af Nymphalis xanthomelas

- Klementsson, A., 1960: Videfuksens uppträdande i Sverige 1960. *Natur i Göinge*, 1960.
- Langer, T. W., 1958: Nordens dagsommerfugle. København, 344 pp.
- Svensson, I., 1957: De senaste tio årens nytillskott av svenska storfjärilar (Lep.). *Opusc. ent.*, 22: 143–160.
- Warnecke, G., 1955: Die Grossschmetterlinge des Niederelbgebietes und Schleswig-Holsteins. *Verh. Ver. naturw. Heimatsforsch. Hamburg*, 32: 24–103.
- de Worms, C. G. M., 1963: Recent additions to the British Macrolepidoptera. With a review of the present status of certain other migrant and colonising species. *Entomologist's Gaz.*, 14: 101–119.

Forfatterens adresse/Author's address:
Zoologisk Museum, Universitetsparken 15,
2100 København Ø, Danmark.